

Anti-pestprotocol 2024-2025

Voorwoord

Geachte ouder, verzorger, leerling of collega,

Voor u ligt het “Anti-pestprotocol” van SG W.J. Bladergroen te Purmerend. Het pestprotocol bevat richtlijnen op basis waarvan pestgedrag op onze school kan worden voorkomen, gesignaleerd, bestreden en opgelost.

Wij maken binnen de school gebruik van de werkwijze van het Handelingsgericht werken (HGW). Bij elke leerling vragen wij ons af wat deze leerling nodig heeft om zich optimaal te kunnen ontplooiën. De mentor en docenten stemmen hun aanpak af op wat de leerling en de klas nodig heeft. Zij richten zich op de positieve aspecten van de leerlingen en de klas en zetten deze in om doelen te bereiken.

Het SG W.J. Bladergroen wil een fijne en veilige school zijn voor iedereen. Pesten hoort hier niet bij. Wij nemen duidelijk stelling tegen pesten: pesten is onacceptabel, dit geldt ook voor cyberpesten. Pestgedrag vraagt om een duidelijke en consequente reactie/actie van alle betrokken partijen, waaronder de school. Leerlingen, schoolpersoneel en ouders/verzorgers moeten alert zijn op de manier waarop leerlingen met elkaar omgaan en duidelijk stelling nemen wanneer bepaalde gedragingen hun norm overschrijden. Omdat er niet één passend antwoord is op handelen tegen pesten, wordt elke situatie afzonderlijk bekeken.

Dit protocol heeft als doel om alle betrokkenen (leerlingen, ouders, docenten en onderwijsondersteunend personeel (OOP) van school) te informeren over de wijze waarop wij als school werken om een zo veilig mogelijk schoolklimaat te scheppen voor iedereen.

Op SG W.J. Bladergroen zijn twee leerlingcoördinatoren aanwezig, binnen hun rol als leerlingcoördinator zijn zij ook pestcoördinator. Uiteraard gaat dit in goede samenspraak en samenwerking met de mentoren van betrokken leerlingen.

Leerlingen kunnen naast de mentor en de teamleiders ook bij de interne vertrouwenspersonen van de school terecht. De interne vertrouwenspersonen van SG W.J. Bladergroen zijn Meneer Wever en Mevrouw Droste.

Ondergetekende,

Mevrouw N. Spanjerberg
Directeur SG W.J. Bladergroen

Inhoudsopgave:

1. Plagen-pesten-pestgedrag	4
2. De preventieve aanpak	6
3. Vijfsporen aanpak	7
4. Schema route - handelen pestsituatie	9
5. Schema route – signalen van pestgedrag	10
6. Bijlagen:	
Bijlage 1: informatie voor ouders	11
Bijlage 2: digitaal pesten	13
Bijlage 3: leidraad voor gesprek met een gepeste leerling	15
Bijlage 5: leidraad voor gesprek met een leerling die pest	16
Bijlage 6: Achtergrondinformatie	17

1. Plagen, pesten en pestgedrag

De lijn tussen plagen en pesten is soms lastig herkenbaar. Of we dat nou leuk vinden of niet: er is waarschijnlijk geen mens die tijdens zijn of haar puberteit nooit het onderwerp is geweest van spot, die zich nooit buitengesloten heeft gevoeld en met wie nooit een (vervelende) grap is uitgehaald. Dat wil zeker niet zeggen dat men zich moet neerleggen bij pesterijen. Het betekent wel dat we moeten proberen om een onderscheid te maken tussen (onschuldige) plagerijen en (ernstiger) pestgedrag.

Plagen – (beide partijen kunnen het van elkaar hebben)

We spreken over plagen wanneer leerlingen min of meer aan elkaar gewaagd zijn. Het vertoonde gedrag is onschuldig en nodigt uit tot een reactie van eenzelfde soort. Het gaat dan om een spel, dat door geen van de betrokkenen als bedreigend of echt vervelend wordt ervaren. Plagen is niet systematisch en heeft geen nadelige gevolgen voor degene die het ondergaat. Er is sprake van een pedagogische waarde: door elkaar eens uit te dagen, leren kinderen heel goed om met allerlei conflicten om te gaan. Dat is een vaardigheid die hen later in hun leven van pas komt bij conflicthantering.

Plagen gebeurt vaak spontaan, het duurt niet lang en is onregelmatig. Bij plagen zijn kinderen gelijk aan elkaar, er is geen machtsverhouding. De rollen liggen niet vast; de ene keer plaagt de één, de andere keer plaagt de ander. Plagen gebeurt zonder kwade bijbedoelingen en is daardoor vaak leuk, plezierig of grappig. Bij plagen loopt de geplaagde geen blijvende psychische en/of fysieke schade op en is in staat zich te verweren. Men moet zeker alert zijn wanneer plagen overgaat in pesten.

Bij **pesten** is er wel sprake van een ongelijke machtsverhouding. Vaak gebeurt pesten niet één keer. Vaak is de pester verbaal sterk en krijgt bijval van 'meelopers'. De pester heeft geen positieve bedoelingen; wil pijn doen, vernielen of kwetsen. Het gepeste kind voelt zich eenzaam en verdrietig, is onzeker of bang en er is dus sprake van een onveilige situatie.

Hieronder volgen vier belangrijke indicatoren om plaag- van pestgedrag te onderscheiden; ze kunnen volwassenen (ouders, docenten) helpen om pestgedrag tijdig te herkennen:

1. Wat is de impact van het gedrag? Hoe reageert de ander? Lacht deze vrolijk mee of wordt de leerling boos/verdrietig? Ook in het eerste geval is de impact overigens soms groter dan de leerling laat merken.
2. Is het gedrag wederkerig? Twee jongens die elkaar duwen in de gang duidt meestal niet op pesten; wanneer het steeds de ene jongen is die de andere duwt, is dat mogelijk wél het geval.
3. Is het gedrag relationeel? Het uithalen van een "geintje" bij je beste vriendin duidt meestal niet op pesten; als subject en object helemaal geen vriendschappelijke contacten onderhouden, is dat mogelijk wél het geval.
4. Is de verhouding gelijkwaardig? Wie uitdeelt, moet ook kunnen incasseren: is het object een leerling die zelf ook wel eens een "geintje" uithaalt en die bovenaan de pikorde staat?; of betreft het een leerling die vaak het slachtoffer is en onderaan staat (de 'pispaal')?

Op SG W.J. Bladergroen hanteren we de regel degene die het ondergaat, bepaalt of het vertoonde gedrag gewenst is of niet meer. Degene die het ondergaat bepaalt dus of er sprake is van pesten. Wat voor de één een vorm van ongewenst gedrag is, hoeft dat voor de ander niet te zijn. Wat voor de één een grapje of een plagerijtje is, kan door de ander als vervelend of kwetsend worden ervaren.

Wat misschien niet persoonlijk bedoeld is, kan iemand direct raken. Het wordt een probleem als je er samen niet meer uitkomt.

We spreken van **pestgedrag** als het regelmatig gebeurt, waardoor de leerling zich niet langer veilig voelt in de school. De gepeste is niet meer in staat voor zichzelf op te komen en er zijn duidelijk nadelige gevolgen.

2. De preventieve aanpak

De mentor(en)

De mentor speelt een belangrijke rol in het tot stand brengen van een veilig klassenklimaat vanaf de allereerste kennismaking. Tijdens de introductie in de eerste schoolweek is er een uitgebreid programma voor alle leerjaren waarin de kinderen elkaar leren kennen. De nadruk ligt op het goed leren omgaan met elkaar. Er wordt aandacht besteed aan de vaardigheid van het luisteren naar elkaar, het samenwerken, het geven en ontvangen van feedback. Door middel van het formuleren van positief gestelde vragen geeft de klas duidelijkheid over hoe ze met elkaar om willen gaan. Vragen zoals “Hoe ziet een leuke klas eruit?” of “Hoe wil je zelf behandeld worden?” of “Wat kunnen wij doen om er voor iedereen een fijn schooljaar van te maken?”. De leerlingen formuleren zelf hoe ze met elkaar om willen gaan en schrijven de regels op. De regels kunnen ook op een groot vel papier geschreven worden dat wordt ondertekend door de hele klas en opgehangen in het lokaal.

De regels worden positief geformuleerd:

- we luisteren naar elkaar
- we laten elkaar uitspreken
- we blijven van elkaar af
- we blijven van elkaars spullen af
- we sluiten niemand buiten
- we lossen ruzies op door met elkaar te praten
- als we vertellen dat iemand gepest wordt, is dat geen klikken
- iedereen kan zichzelf zijn
- iedereen laat duidelijk blijken dat hij /zij iets niet wilt
- als iemand duidelijk maakt dat hij / zij iets niet wilt, stoppen we
- we houden ons aan deze regels

De klas bespreekt wat plagen is en wat pesten en spreekt af dat degene die het ondergaat bepaalt of het om plagen of pesten gaat. En natuurlijk worden er ook consequenties afgesproken wanneer een klasgenoot zich niet aan de zelfopgelegde regels houdt.

3. Vijfsporen aanpak

In deze aanpak wordt pesten als een systematisch probleem gezien dat niet op te lossen valt met een enkele interventie op één niveau. Daarom worden in de schoolbrede aanpak interventies op verschillende niveaus (op individueel en klassikaal niveau/school niveau) gecombineerd ingezet.

1. De school neemt zijn algemene verantwoordelijkheid:

- de school werkt aan een zo goed mogelijke schoolcultuur en sfeer waarin veiligheid van alle leerlingen, docenten en OOP voorop staat
- de school werkt actief aan een samenwerking met ouders
- de school neemt stelling tegen pesten
- de school zorgt dat alle medewerkers – schoolleiding, anti-pestcoördinatoren, coördinatoren, mentoren en docenten – voldoende informatie hebben over pesten in het algemeen en het aanpakken van pesten.
- de school verzorgt jaarlijks activiteiten t.a.v. voorlichting over pesten o.a. de landelijke antipest week

2. De school biedt steun aan de gepeste:

- het probleem wordt serieus genomen; de leerling kan zijn of haar verhaal doen
- er wordt uitgezocht wat er precies is gebeurd
- er wordt overlegd over mogelijke oplossingen
- er wordt zo nodig hulp ingeroepen van het ondersteuningsteam of externe partners.

3. De school biedt steun aan de pester:

- de leerling wordt geconfronteerd met zijn gedrag en de gevolgen hiervan
- er wordt geprobeerd de achterliggende oorzaken van het pestgedrag boven tafel te krijgen
- er wordt zo nodig hulp ingeroepen van het ondersteuningsteam of externe partners.

4. De school betreft de groep/rest van de klas bij het oplossen van het pestprobleem:

- de mentor (eventueel met hulp van het ondersteuningsteam) bespreekt zo nodig met een groep/de klas het pesten en benoemt de rol van alle leerlingen hierin
- er wordt gesproken over mogelijke oplossingen en hoe de groep/de klas kan bijdragen aan een verbetering van de situatie
- de mentor komt hier na verloop van tijd bij de klas op terug (follow-up gesprekken)

- de mentor onderneemt preventieve activiteiten om pesten in een groep/de klas tegen te gaan, bijvoorbeeld door het organiseren van activiteiten en samenwerkingsopdrachten waarmee gewerkt wordt aan het creëren van een vriendelijke en veilige sfeer in de klas, het verbeteren van de onderlinge relaties tussen leerlingen en het vergroten van het bewustzijn van de leerlingen.

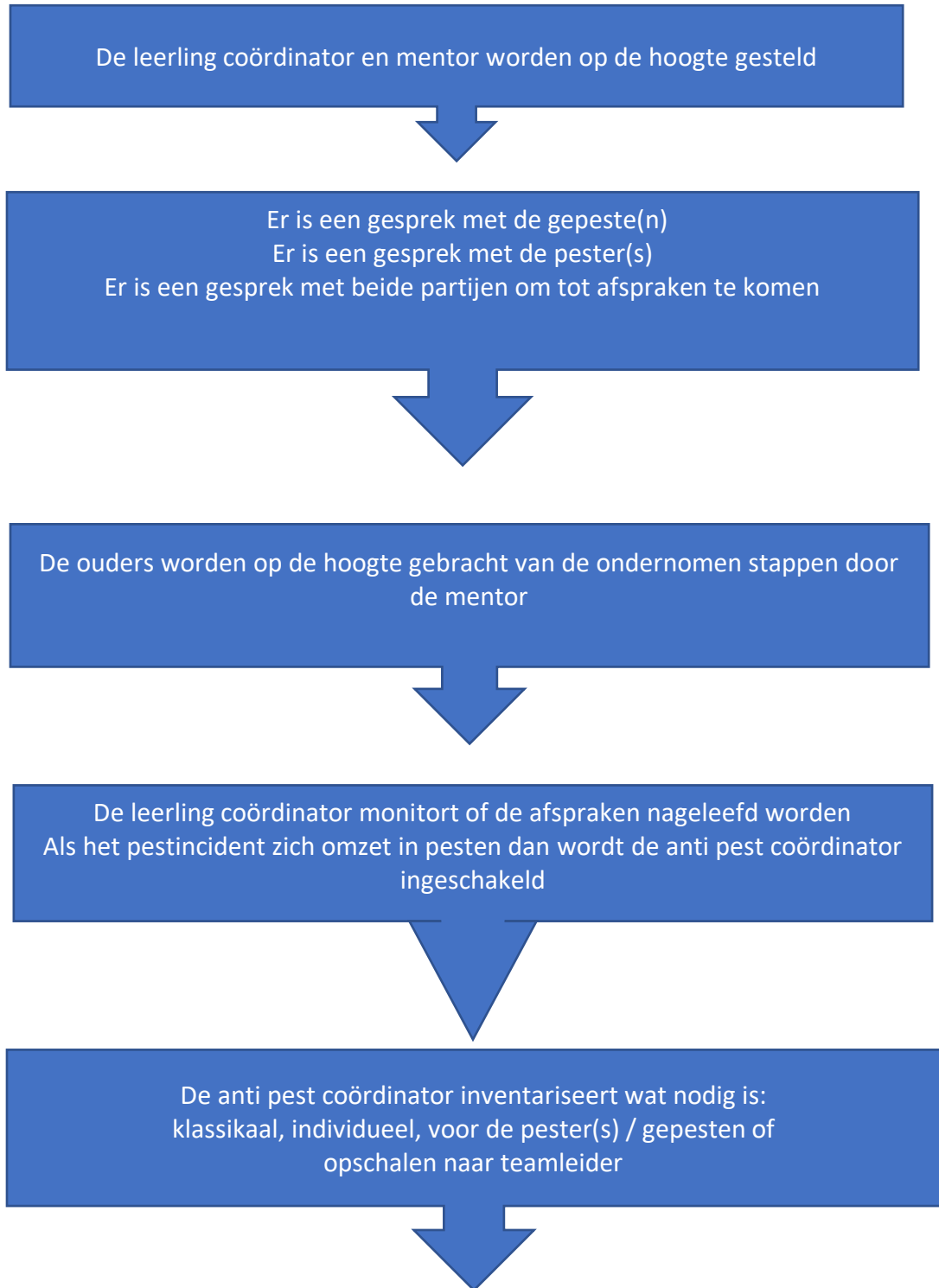
5. De school biedt steun aan de ouders van de gepeste en de pester:

- ouders van een gepest kind en van een pester worden serieus genomen; zij kunnen hun verhaal doen
- ouders die daarom vragen kunnen informatie en advies krijgen over pesten en de manieren waarop dit kan worden aangepakt
- er wordt samengewerkt tussen school en ouders om het pestprobleem aan te pakken
- de eerste prioriteit van de school is te zorgen voor een veilig klimaat. Daarnaast is ook een doel om de weerbaarheid van de leerlingen te vergroten. Leerlingen (pester en gepeste) willen geaccepteerd worden en verlangen ernaar om zich prettig en zelfverzekerder te voelen. Begeleiding/training kan hierbij ondersteunen. Deze begeleiding of training kan intern gegeven worden, maar ouders kunnen ook doorverwezen worden naar externe ondersteuning

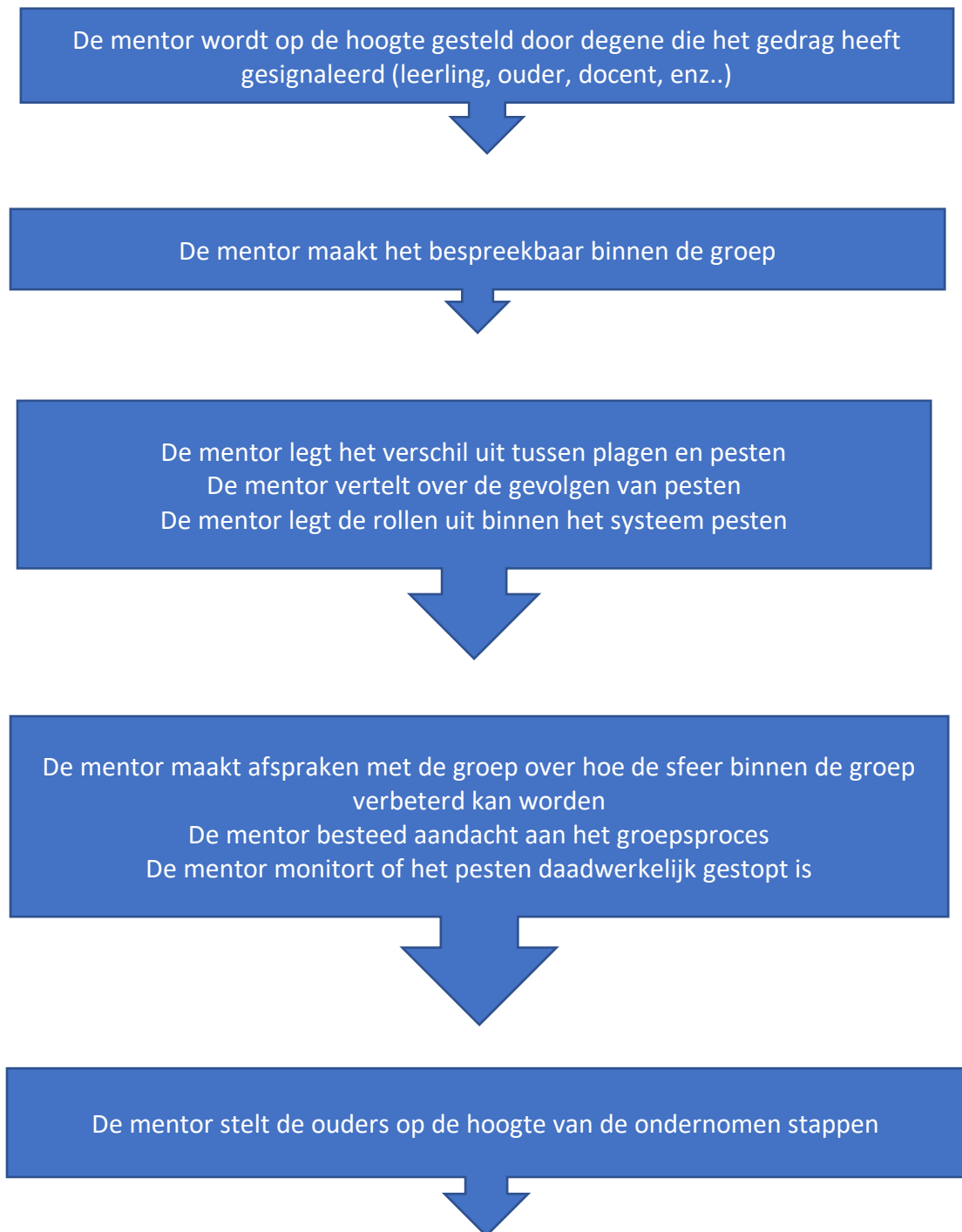

4. Schema route - handelen pestsituatie

Er is een pestsituatie binnen school

5. Schema route – signalen van pestgedrag

Bijlage 1 - Informatie voor ouders

Informatie voor ouders van gepeste kinderen.

Wat kunnen signalen zijn van pesten?

- Niet meer naar school willen.
- Niets meer over school vertellen.
- Slechtere resultaten op school dan vroeger.
- Vaak dingen kwijt zijn of met kapotte spullen thuiskomen.
- Vaak hoofdpijn of buikpijn hebben.
- Blauwe plekken hebben op ongewone plaatsen.
Niet willen gaan slapen; vaker wakker worden of nachtmerries hebben;
bedplassen
- Niet buiten willen spelen.
- Niet alleen een boodschap durven doen.
- Niet meer naar een club willen / durven gaan.
- Bepaalde kleren niet meer aan willen.
- Thuis prikkelbaar, boos of verdrietig zijn.
- Zelf blessures creëren om niet naar school te hoeven.

Wat ouders / verzorgers zelf kunnen doen:

- Neem uw kind serieus en zeg dat u met anderen gaat proberen het pesten te stoppen.
- Pesten op school kunt u het beste direct met de mentor bespreken.
- Praat erover met uw kind of vraag uw kind op te schrijven wat het heeft meegemaakt.
- Probeer uw kind uit te leggen waarom kinderen pesten.
- Samen praten over pesten kan ook via een boek of een videoband over het onderwerp.
- Vertel dat volwassenen vaak niets doen, omdat ze niet zien dat er gepest wordt of omdat ze niet weten hoe het probleem moet worden opgelost.
- Waarschuw uw kind dat het pesten niet meteen ophoudt als er beter op wordt gelet.
Pesten is soms een gewoonte geworden, die moeilijk af te leren is.
- Houd het onderwerp bespreekbaar, informeer regelmatig hoe het gaat.
- Als u er van uw kind met niemand over mag praten, steun dan uw kind, geef achtergrondinformatie en maak duidelijk dat de school het zorgvuldig zal aanpakken.
Voordat u dit belooft, is het raadzaam te vragen wat de school doet.
- Beloon uw kind en help het zijn / haar zelfrespect terug te krijgen.
- Stimuleer uw kind tot het beoefenen van een (team) sport.
- Houd de communicatie open, blijf in gesprek met uw kind. Doe dat niet met een negatieve insteek, maar geef adviezen om aan het pesten een einde te maken. Een negatieve manier van vragen is bijvoorbeeld: "Wat is er vandaag weer voor ergs gebeurd?"
- Houd regelmatig en intensief contact met de mentor van uw kind.
- Als uw kind echt lijdt onder het pesten en dat ten koste gaat van het zelfvertrouwen, kan hulp van een deskundige nodig zijn. Dit kan individueel of mogelijk in een sociale vaardigheidstraining.
- Houd het niet stil, maar onderneem actie!

Informatie voor ouders van pestende kinderen

- Neem het probleem serieus.
- Raak niet in paniek: elk kind loopt de kans een pester te worden.
- Probeer achter de mogelijke oorzaak van pesten te komen.
- Maak uw kind gevoelig voor wat het anderen aandoet.
- Besteed aandacht aan uw kind.
- Bekijk samen met uw kind een film(pje) over pesten
- Houd de communicatie open, blijf in gesprek met uw kind.
- Houd regelmatig en intensief contact met de mentor van uw kind.
- Ook zijn er mogelijkheden om uw kind aan een sociale vaardigheidstraining te laten meedoen. Informatie hierover is op te vragen bij de mentor, de kernteamleider of de vertrouwensdocent.

Bijlage 3 - Digitaal pesten

Wat kun je doen om digitaal pesten te voorkomen?

- Bedenk dat niet alles waar is, wat je op het internet tegenkomt.
- Gebruik een apart email adres om jezelf te registreren op websites.
- Kies een e-mailadres dat niet je eigen voor- en achternaam volledig weergeeft.
- Gebruik altijd een bijnaam als je chat.
- Als je je vervelend voelt door iets dat je hebt gezien, vertel dat dan aan iemand die je vertrouwt.
- Blijf altijd vriendelijk en eerlijk en scheld niet (terug).
- Ga weg uit de chat als er iets vervelends gebeurt.
- Bel of mail niet zomaar met kinderen die je van internet kent, en spreek niet met ze af zonder dat je ouders dat weten.
- Verstuur geen flauwe grappen, dreigmail of haatmail.
- Geef geen persoonlijke informatie aan mensen die je alleen van het chatten kent.
- Dus: geen emailadressen, gewone adressen, namen (ook niet van school), telefoonnummers, wachtwoorden enz. geven.
- Let vooral op bij foto's van jezelf: Als je een foto op internet zet, kan deze gemakkelijk gekopieerd en op een andere website geplaatst worden. Zo kan hij jarenlang terug te vinden zijn, ook als jij hem al weggehaald hebt. Foto's kunnen ook bewerkt worden zonder dat jij dat weet of wilt. Houd daar rekening mee!
- Wees voorzichtig met het gebruik van je webcam.
- Gebruik geen webcam bij personen die je niet kent of vertrouwt. Jouw beelden kunnen worden opgeslagen en gebruikt worden om ze aan andere personen te laten zien. Ze kunnen ook voor andere doeleinden gebruikt worden dan waarvoor jij ze gemaakt hebt.

Sexting

Sexting is het versturen van seksueel getinte foto's en berichtjes. Meestal doe je dat met iemand die je vertrouwt, maar soms gebeurt het ook onder dwang. Het is experimenteel gedrag van tieners, die zich seksueel ontwikkelen. Flirten gaat tegenwoordig digitaal. Het probleem ontstaat pas als zo'n foto wordt verspreid zonder dat de afzender dat weet of wil.

Sexting gebeurt vooral via WhatsApp, Snapchat en Instagram en als het materiaal eenmaal via sociale media rondgaat, dan zet de verspreiding snel door. Terugdraaien lukt dan niet meer. Soms is een foto in vertrouwen verstuurd, bijvoorbeeld tussen twee tieners met verkering. Er zijn ook gevallen waarbij de foto's onder dwang zijn genomen en verzonden.

Vaak wordt de persoon die op de betreffende foto staat gepest of uitgescholden, terwijl er weinig aandacht is voor de personen die de foto's delen, liken of doorsturen. En dat terwijl het verspreiden van naaktfoto's van minderjarigen een strafbaar feit is. Het wordt zelfs gezien als verspreiding van kinderporno.

Wat kun je tegen digitaal pesten doen?

- Niet altijd persoonlijk opvatten.
- Als het pesten komt van mensen die je niet kent, vat scheldpartijen of beledigingen dan niet persoonlijk op. Vaak maken mensen negatieve opmerkingen uit verveling. De anonimiteit van internet maakt dat mensen makkelijk gaan schelden.
- Negeer de pest- mails, pest smsjes, pestchat
- Je kunt het beste niet reageren op haatmailtjes of andere digitale pesterij.
- Verwijder de e-mail zonder hem te openen. Onderdruk je nieuwsgierigheid!
- Het negeren is effectief in de beginfase van pesten, dus als de pester nog niet zolang aan het pesten is. Pestkoppen willen vaak aandacht. Als je niet reageert, gaan pesters op zoek naar iemand anders om te pesten. Dat geldt ook voor chatrooms. Als daar vervelende opmerkingen worden gemaakt, stop dan met chatten, verlaat die chatroom.
- Blokkeer de afzender.
- Krijg je pest e-mails , blokkeer dan de afzender
- Praat erover met je vrienden, je ouders of een leraar die je vertrouwt is belangrijk.
- Zeker als het pesten al een tijdje duurt en je je er bedreigt door voelt. Liefst met iemand die veel van computers en internet weet en die niet doorvertelt dat je gepest wordt.
- Bewaar de bewijzen.
- Als de pesterijen al in een verder gevorderd stadium zijn en er via de sms, chat of mail bedreigingen worden geuit, bewaar deze dan. Hoe vervelend de mailtjes ook zijn, gooi ze niet weg. Maak een printje van de pestmail of sla de berichten op. Het zijn bewijzen die tegen de pester gebruikt kunnen worden. Aan het IP adres van de e-mail kan soms afgeleid worden van welke computer de e-mail verzonden is. Een provider heeft vaak een helpdesk die klachten over nare mail, smsjes e.d. aan kan nemen. Daar heeft men ook de technische mogelijkheden om na te gaan wie het verstuurt. Bel de helpdesk op.
- Je kunt naar een van de contactpersonen (vertrouwensdocenten) op school gaan die speciaal zijn aangesteld om je te helpen bij vormen van ongewenst gedrag. Zij kunnen je vertellen wat je nog meer kunt doen om het vervelende gedrag te stoppen. Zij kunnen je ook helpen als het vervelende gedrag misschien al gestopt is maar je er nog steeds last van hebt.
- Aangifte doen bij de politie.
- In bepaalde gevallen kun je naar de politie om aangifte te doen.
- Pesten kan zo hardnekkig zijn dat het pesten 'stalken' wordt genoemd. Dit is strafbaar.
- Voel je niet schuldig als er iets vervelends gebeurt. Het is niet jouw schuld.
- Wees zuinig op je wachtwoorden.

Bijlage 4 - Leidraad voor een gesprek met de gepeste leerling

Feiten

- Klopt het dat je gepest wordt? (h)erkenning van het probleem
- Door wie word je gepest? (doorvragen: zijn er nog meer?)
- Waar word je gepest? (doorvragen: zijn er nog meer plekken?)
- Hoe vaak word je gepest?
- Hoe lang speelt het pesten al?
- Weten je ouders of andere personen dat je gepest wordt?
- Wat heb je zelf tot nu toe aan het pesten proberen te doen?
- Zijn er jongeren die jou wel eens proberen te helpen?
- Wat wil je dat er nu gebeurt; wat wil je bereiken?
- Bespreek samen met de leerling wat hij/zij kan doen tegen het pesten en bekijk waar de leerling aan wil werken om de situatie te verbeteren. Let daarbij op de volgende aspecten:
 - Hoe communiceert de leerling met anderen?
 - Welke lichaamstaal speelt een rol?
 - Hoe gaat de leerling om met zijn gevoelens en hoe maakt hij deze kenbaar aan anderen?
 - Heeft de leerling genoeg vaardigheden om weerbaarder gedrag te tonen naar de pester?

Bijlage 5 - Leidraad voor een gesprek met een leerling die pest

Alvorens er een gesprek met de pester wordt gehouden heeft degene die het gesprek aangaat zich er van overtuigd dat degene met wie het gesprek plaatsvindt inderdaad schuldig is aan het gemelde gedrag.

Het doel van dit gesprek is driedig:

- de leerling confronteren met zijn gedrag en de pijnlijke gevolgen hiervan
- Achterliggende oorzaken boven tafel proberen te krijgen
- Het schetsen van de stappen die volgen wanneer het pestgedrag niet stopt.

Confronteren

Confronteren en kritiek geven is niet hetzelfde.

Confronteren is: Probleemgericht en richt zich op gedrag wat waar te nemen is. Zodra we interpretaties gaan geven aan gedrag, wordt het persoonsgericht, bijvoorbeeld: je hebt cola in de tas van Piet laten lopen. Dat doe je zeker omdat je graag de lolligste bent! Zodra we gaan interpreteren reageren we een gevoel van frustratie op die ander af en zijn we gestopt met confronteren en begonnen met kritiseren.

Relatiegericht. Je bent heel duidelijk op de inhoud, in wat je wilt en niet wilt maar met behoud van de relatie, bijvoorbeeld. Ik vind dat je heel erg gemeen doet tegen haar en ik wil dat je daarmee ophoudt. Zeg nooit: Je bent heel gemeen. Je wilt duidelijk verder met de jongere. Kritiek op de persoon voelt als een beschuldiging/afwijzing. Eigenlijk zeg je daarmee dat de pester een waardeloos mens is.

Specifiek blijven. Je benoemt de situatie waar het over gaat en vermijdt woorden als altijd, vaak en meestal. Kritiek wordt vaak algemeen.

Veranderingsgericht. Je stelt zaken vast en gaat vervolgens inventariseren hoe het anders kan.

Achterliggende oorzaken

Nadat het probleem benoemd is, richt jij je op het waarom? Hoe komt het dat je dit gedrag nodig hebt? Wat levert het jou op? Wat reageer je af op die ander? Etc.

Maak duidelijk dat er een tekort aan empathisch vermogen zichtbaar wordt in dit gedrag.

Wat ga je daaraan doen?

Bied zo nodig hulp aan van de counselor (op vrijwillige basis)

Het pestgedrag moet stoppen

Wees duidelijk over de stappen die volgen, wanneer het pestgedrag niet stopt (zie richtlijnen pesten).

Bijlage 6 - Achtergrondinformatie

- Meer, B. van der, De zondebok in de klas. Deze publicatie kan via het emailadres: b.vandermeer@home.nl worden aangevraagd.
- Meer, B. van der, Pesten op school. Overzicht van artikelen. Utrecht: Algemeen Pedagogisch Studiecentrum (APS), 1999. ISBN 90 6607 304 7. De publicatie is schriftelijk te bestellen bij het APS o.v.v. bestelnummer: 601.003. Het postadres is: APS, Postbus 85475, 3508 AL Utrecht.
- Meer, B. van der, Kinderen en pesten, wat volwassenen ervan moeten weten en eraan kunnen doen. Utrecht/Antwerpen: Kosmos-Z&K- uitgevers, 2002, 3e volledig herziene druk. ISBN: 90 21 53 62 50. In dit boek vindt men een concrete antwoorden op de vragen die ouders tijdens ouderavonden het meest stelden.
- Meer, B. van der, Pesten bij kinderen, adviezen aan volwassenen. Driebergen: OUDERS & COO, 1996, 2e druk. ISBN 90 75 760 01 9. In deze publicatie is achtergrondinformatie voor ouders over pesten op school opgenomen, waarna concrete adviezen worden gegeven aan de ouders van de pester, het gepeste kind en die van de rest van de klas
- Meer, B. van der, Pesten op school, lessuggesties voor leerkrachten. Assen: Van Gorcum, 2002, tweede druk. ISBN 90 232 3239 9.
- Meer, B. van der, Lees- en voorleesboeken over pesten. Utrecht: APS, Afd. VODA, 1999, ISBN 90 6607 3055.
- Mooij, T. Pesten in het onderwijs. Nijmegen: Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen (ITS),1992.
- Mooij, T. Leerlinggeweld in het voortgezet onderwijs. Nijmegen: Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen (ITS), 1994.
- Fekkes, M. Bullying among elementary school children. Promotie Universiteit Leiden 28 juni 2005. Fekkes onderzocht of antipestbeleid op (basis)scholen helpt.